

МАҲСУЛОТ СИФАТИНИНГ ХУСУСИЯТИ (СУҒУРТА МИСОЛИДА)

Имомов Умид

*Тошкент давлат иқтисодиёт университети
мустақил тадқиқотчиси (PhD)*

Суғурта маданиятининг паст даражаси шароитида юқори сифатли суғурта маҳсулотларини танлашни таъминлаш муҳим вазифа ҳисобланади. Ушбу мақсадга эришиш учун суғурта маҳсулотлари бозорни ўрганиш ва суғурта хизматларини сотишни рағбатлантириш асосида такомиллаштирилмоқда, бу эса «мақсадли» суғурта маҳсулотларини кенгайтиришни назарда тутди.

Самарали ва мижозлар талабларини тўлақонли қондиришга йўналтирилган суғурта хизматлар бозорини шакллантириш суғурта маҳсулотларини таснифлашни назарда тутди. Суғурта маҳсулотларини таснифлаш мезонлари ва уларнинг турларини аниқлаш суғурта иши назариясининг асосий масалаларидан бири сифатида қаралади. Бу масаланинг тўғри йўлга қўйилмаганлиги суғурта бозорида бир қанча муаммоларни келтириб чиқариши табиийдир. Сўнгги йилларда олиб борилган тадқиқотлар хорижий ва маҳаллий олимлар суғурта бозори ва унинг суғурта маҳсулотларини ўрганишга катта ҳисса қўшиб келмоқда, бунда уларни соҳа, тармоқ, суғурталаш муддатлар ва амалга ошириш шакллари бўйича умумлашган стандартларни ишлаб чиқишга ҳаракат қилинмоқда. Лекин бунда энг асосийси суғурта маҳсулотини истеъмолчи томонидан сотиб олиши ёки ундан қониқиш масаласи туради. Ҳозирги кунда суғурта компаниялари нафақат янги суғурталанувчиларни жалб қилишни балки борларини сақлаб қолиш учун ҳам фаол фаолият олиб боришмоқдалар.

Суғурта маҳсулоти – бу суғурта шартномасида белгиланган салбий оқибатлар, нохуш ва бахтсиз ҳодисаларнинг аниқ рўйхати ҳамда улар оқибатларини муайян қоплаб бериш (компенсация қилиш) учун компания томонидан мижозларга тақдим этиладиган хизматларнинг ўзига хос мажмуидир. Суғурта маҳсулоти асосий ва қўшимча хизматларни ўз ичига олади.

Суғуртага оид тадқиқотларда суғурта бозорида олди-сотди объект сифатида суғурта маҳсулотлари сотилиши қайд этилади [1-20]. Суғурта маҳсулотининг бундай кўринишга келиши унинг тармоқлари ривожланиши билан амалга оширилгани, шунингдек соҳанинг рақамлаштирилиши янги суғурта маҳсулотларининг яратилишига замин яратгани, ҳамда уларни назорат қилишда ва лицензиялашда суғурта турлари асос бўлишини таъкидлайди.

Суғурта маҳсулотининг сифати суғурта ҳодисаси содир бўлганда етказилган зарарларни қоплаш даражаси билан белгиланади деб тахмин қилишимиз мумкин. У маълум бир асосий хизматлар тўпламида ифодаланади. Энг оддий шаклда, бу пул кўринишидаги компенсация бўлиши мумкин, лекин кўпинча у суғурта ҳодисаси оқибатларини бартараф этишга қаратилган чора-тадбирларнинг бутун мажмуасини англатади. Масалан, кўчмас мулкни суғурталашда компания зарарланган мулкни

аутсорсинг (ассистанс) ташкилотлари ёрдамида ёки ўзининг қурилиш таъмирлаш гуруҳидан фойдаланган ҳолда таъмирлаши мумкин бўлади. Шу билан бирга, суғурта компаниясининг юридик хизмати йўл ҳаракати хавфсизлиги билан ҳужжатларни тайёрлаш билан боғлиқ барча ташкилий масалаларни ўз зиммасига олади, шунингдек, маъмурий иш юритишда мижозни ҳимоя қилади. Ушбу хизматлар суғурта маҳсулотининг асосий мазмунининг қобиғи ва кўринишини акс этиради, яъни суғурта маҳсулотининг мазмунига қараб суғурта ҳодисаси оқибатларини қоплаш ёки тугатишдир.

Бозор ва тегишли хизматларни сегментлаш харажатлари универсал суғурта маҳсулотларини яратиш орқали камайтириш мумкин, яъни кенг имкониятларни ўз ичига олган бозорнинг кенг сегментларида фойдаланиш мумкин бўлган маҳсулотлар орқали. Аммо шуни таъкидлаш керакки, бундай маҳсулотларни ишлаб чиқиш кафолатларни ўзаро мувофиқлаштириш ва айниқса эҳтиёткорлик билан нархлаш зарурати нуқтаи назаридан сезиларли қийинчиликларни келтириб чиқаради. Бундан ташқари, универсал суғурта маҳсулотлари мобил, тез ва сезиларли ўзгаришларни қилиш имконини бермайди.

Таркиби ва тўлиқлиги жиҳатидан фарқ қилувчи суғурта маҳсулотларини яратишнинг яна бир ёндашуви маълум бир стандарт элементлар тўпламидан фойдаланишни ўз ичига олади. Мақсадли истеъмолчилар сегментининг барча суғурта эҳтиёжларини қондиришга қаратилган турли хизматлар тўпламини шакллантириш учун турли хил стандарт суғурта маҳсулотларидан фойдаланиш мумкин. Турли хил стандарт маҳсулотлар, шунингдек, муайян суғурта объекти билан боғлиқ барча эҳтиёжларни қондириш учун мослаштирилиши мумкин. Масалан, квартирани ва қишлоқ уйини суғурталашни, мулк ҳуқуқини суғурталашни – кўчмас мулкка бўлган ҳуқуқларни, шунингдек, уй-жой шароитларини яхшилаш учун жамғариб бориладиган суғуртани ўз ичига олиши мумкин. Турли хил стандарт суғурта маҳсулотларини яратишнинг асосий тамойили – бу шаклланаётган комплекс маҳсулот доирасида уларнинг ўзаро таъсирини тўлиқ ва самарали ташкил этиш имкониятидир. Бунда суғуртанинг юқори жозибдорлигини таъминлайдиган бир ёки бир нечта мураккаб маҳсулотлар шаклланади. Қоида тариқасида, улар истеъмолчилар томонидан юқори баҳоланган рискларга мос келади. Улар жозибдор суғурта шартларини таъминлайди яъни паст тарифлар, юқори даражадаги хизмат кўрсатиш, булар истеъмолчиларнинг қизиқишини жалб қилишга ёрдам беради. Агар суғурта компанияси истеъмолчига комплекс суғурта маҳсулотини сотишга муваффақ бўлса, у истеъмолчига бошқа кенгайтмаларни таклиф қилади. Қоида тариқасида, комплекс маҳсулот суғурта компанияси учун даромадсиз ҳисобланади, аммо унинг таркибига киритилган бошқа хизматлар компания фаолияти учун умумий ижобий натижа беради.

Адабиётлар рўйхати:

1. Abdurakhmonov I. (2020), "Regulation of the insurance market and implementation of effective mechanisms of prudential control", *International Finance and Accounting: Vol. 2020: Iss. 2, Article 10*. Available at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2020/iss2/10>
2. Abdurakhmonov I. (2020), "Methods and approaches to evaluating the insurance industry efficiency", *International Finance and Accounting* 2020(3), 7.
3. Abdurakhmonov I., PhD, (2020), "Impact of insurance services on the development of real sector enterprises. *International Finance and Accounting*", 2020(6), 7.
4. Абдурахмонов И. (2022). Суғурта соҳасида рақамли технологияларни қўллаш истиқболари. *Moliya va bank ishi*, 8(1), 95–99. Retrieved from <https://journal.bfa.uz/index.php/bfaj/article/view/82>.
5. Abdurakhmonov I. (2022). Sug'urta sohalarining shakllanish tendensiyalari. *Moliya va bank ishi*, 8(3), 60-67.
6. Ilyas A. (2018). *Insurance market analysis methods: case-study from Uzbekistan*. SAARJ Journal on Banking & Insurance Research, 7(1), 59-68.
7. Abdurakhmonov I., Abduraimova M., & Abdullayeva N. (2018). Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. O'quv qo'llanma. Toshkent. "Iqtisod-moliya".
8. Ilyas A. (2018), "Competition in the insurance market of Uzbekistan", *Asian journal of management sciences & education*, 7(2), 56-61.
9. Khurshidovich A. I. (2021). *Issues of innovative development of insurance in Uzbekistan*. *International Journal of Management IT and Engineering*, 11(7), 91-96.
10. Abdurakhmonov I. (2020). Efficiency of organizing the activities of insurance intermediaries in the development of insurance sector. *International Finance and Accounting* 2020(1), 5.
11. Abdurakhmonov I. (2020) "Prospects for applying new marketing technologies in the insurance industry, " *International Finance and Accounting: Vol. 2020: Iss. 4, Article 6*. Available at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2020/iss4/6>.
12. Абдурахмонов, И. Х. (2023). Ўзбекистон Республикасида суғурта тармоқларини ривожлантиришнинг концептуал асослари. Автореферат дисс. и. ф. д, 78.
13. Абдурахмонов, И. Х. (2010). Ўзбекистон Республикасида жавобгарликни суғурталашнинг амалиётини такомиллаштириш. Автореф. дисс. и. ф. н, 26.
14. Абдурахмонов, И. Х. (2018). Суғурта назарияси ва амалиёти. Ўқув қўлланма. Т.: "Иқтисод-Молия" нашриёти, 23-24.
15. Абдурахмонов, И. (2020). Суғурта бозорини тартибга солиш ва пруденциал назоратнинг самарали механизмларини жорий этиш, "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий электрон журнали, 2.
16. Абдурахмонов И. Х. (2019). Теория и практика страхования. Учебник/–Т. Иқтисод молия, 353-354.
17. Ilyas A. (2019). *Fair tariff policy in insurance: Theory and methods of calculation*. SAARJ Journal on Banking & Insurance Research, 8(2), 20-27.
18. Абдурахмонов И.Х. (2022) Суғурта соҳасида янги рақобат кўринишлари: назарий асос ва иқтисодий таҳлил. "Молия ва банк иши" илмий журнал. №2, 145-150 б.
19. Абдурахмонов И.Х. (2022) Суғурта соҳасида рақамли технологияларни қўллаш истиқболари. "Молия ва банк иши" илмий журнал. №1, 95-99 б.
20. Абдурахмонов И.Х. (2020) Суғурта соҳасида маркетингнинг янги технологияларини қўллаш истиқболлари. "Халқаро молия ва ҳисоб" илмий журнали. №4, 1-10 б.